کتێبی_کاژێر شەشی ئێوارە_وچەند سەرنجێك … سەعید ڕواندزی

لەدنیای نووسین وئەدەبی کوردییدا،ڕووداوە سیاسییەکان وکارەسات وتراژیدیانەتەوەییەکانی گەلی کورد،هەمیشەوەك سۆبژێتێك ئامادەییان هەیە و بوونەتە پلوت وڕووداوی سەرەکی دەقی ئەدەبی.یاخودنووسیی یادەوەریوژیاننامە. ئەوبەرجەستە کردنەی ڕووداوە سیاسییەکان و ڕەنگدانەوەیان لە دەقی ئەدەبیدا،هەندێ کات بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆیەو هەندێ کاتیش بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆی گێڕانەوەی مێژوویی بووە.لەبەرئەوەی نەتەوەی کورد بەردەوام لە ڕووی سیاسی و نەتەوەییەوە ستەمی لێکراوەو ژێردەستە بووە، ئیدی ئەو کارەساتانە، پانتاییەکی گەورەیان لە گوتاری ئەدەبی کوردی بە هەموو ژانرەکانەوە گرتووە.لەو ڕوانگەیەشەوە هەرەسی شۆرشی ئەیلول، یەکێکە لەو ڕووداوە سیاسییانەی کە کاریگەریەکی گەورەی کردە سەر تاکی کوردو لە ڕووی ڕوحی و سیاسییەوە شۆکێکی دەروونی گەورەبوو. چونکە سەدان هەزارکەس خەونیان لە سەرئەوشۆڕشە هەڵچنی بوو. کاتێکیش بە هۆی پەیماننامەیەکی نێودەوڵەتی، کۆتایی بەو شۆڕە هات، ئیدی پەرتەوازەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی گەورە، لە کوردستانی باشوور ڕوویدا.

ئەگەرچی هەردوای تەنها چەندمانگێك، شۆڕشێکی دیکە، لە شاخەکانی کوردستان دەست پێدەکاتەوە و دەبێتە جێگەی ئومێدی هەموو ئەوانەی نائومێد ببوون لە شۆڕش کردن.بەڵام وێرای ئەمەش کاریگەریەتی ئەو ڕووداوە هەر بەردەوام بوو. سەرلەنوێ ڕێکخستنەوەی ئەوتێکۆشەرانەی کە بڕوایان بە بەردەوامی شۆڕش و دروستکردنی بزووتنەوەیەکی سیاسی و شۆڕشگێڕی هەبوو کارێکی ئاسان نەبوو.

وەلێ دواتر شۆڕشێکی دیکە، لە دوای نسکۆ سەرهەڵدەداتەوە و بەماوەیەکی کەم،شوناسێکی شۆڕشگێری گەورە وەردەگرێت. لەماوەی نێوان سەرهەڵدانەوەی شۆڕشی نوێ و هەرەسی شۆرشی ئەیلولدا، ڕووداوێکی سیاسی و کارەساتێکی گەورە ڕوودەدات، کە بۆئەوکات زیانێکی گەورە بوو، بۆ داینەمۆو بزوێنەری سەرەکی ئەو شۆڕشە ئەویش کارەساتی گرتن و ڕادەستکردنەوەی هاوڕێیانی سەرکردایەتی کۆمەڵە بوو لەلایەن ئێرانەوە بە عێراق.

دیارە ئەمەش بە پێی ئەو ڕێکەوتننامەسیاسییەی نێوانیان بووکه

کۆتایی بە شۆڕشی ئەیلول هێنا. گرتن و لە سێدارەدانی خاڵە شەهاب وزیندانیکردنی بەشێکی دیکەیان، یەکەمین تراژیدیای سیاسی سەرەتاکانی شۆڕشی نوێیە.بەتایبەتیش کە ئەو هاوڕێیانە خەونی سەرلەنوێ زیندووکردنەوەی شۆڕش،خەبات و تێکۆشانیان هەبوو. بەتایبەتیش لە قۆناغی دوای هەرەس و ئەوشێکە دەروونییەی کۆمەڵگای کوردی لەو کات ڕووبەڕووی ببوەوە.کتێبی کاژێر شەشی ئێوارە، ئەو کتێبەیە کەلە سەردەمی یەکێك لە گیراوەکانی ئەوسای کادیرانی کۆمەڵە، ڕووداوی گرتن و لە سێدارەدانی بە شێکییان دەگێڕێتەوە.

گەرچی نووسەری کتێبەکە، شوناسی ئەو کتێبەی لە چوارچێوەی هیچ ژانرێکی نووسیندا پۆڵین نەکردووە. واتە خوێنەر نازانێ ئەمە ڕۆمانە؟یادەوەرییە؟ یاخود کتێبێکی سیاسی ومێژوویی. بەڵام بە خوێنەوەمان بۆ ناوەڕۆکی کتێبەکە، لەو بۆچوونە نزیك دەکەوینەوە کە ئەمەگێڕانەوەی بیرەوەریەکی سیاسی خودی نووسەری کتێبەکە خۆیەتی. ئەگەرچی بە درێژایی ڕووداوەکانی نێو کتێبەکە، کارەکتەری سەرەکی ڕووداوەکان و گێڕەرەوەیی سەرەکی ڕووداوەکان،کەسی سێیەمی تاکە واتە(ئەو).نووسەرلە سەر دەمی ئەوەو ڕووداوەکانمان بۆ دەگێڕێتەوە. وەلێ بۆ منێکی خوێنەر، کە دەیان جار مێژووی کۆمەڵە و هاوڕێیانی کۆمەڵـە وکۆمیتـەی هەرێمەکـان و کۆمیتـەی شارەکـان و هاوڕێیـانی زیندانم خوێندۆتەوە، ئەوە ئەستەم نەبوو بۆ ئەوەی بە ئاسانی گێڕەرەوەی سەرەکی ڕووداوەکان بناسمەوە کە ئەویش خودی(ئەرسەلان بایز)واتە نووسەری کتێبەکە خۆیەتی.

بەدەربڕینێکی تر، کەسی سێیەمی تاك، لەو کتێبەدا خودی نووسەری کتێبەکەیە. چونکە ئەویش یەکێك بووە لەوانەی کەلەگەڵ خاڵە شەهاب و هاوڕێکانی ئێران ڕادەست بە عێراقی کردنەوەو بەداخەوە بە شێکی لەسێدارەدان وبە شێکیشیانی بۆماوەی چەند ساڵێك لە زیندانی ئەبوغرێب زیندانی کردن و دواجاربە لێبووردنی گشتی ئازادبوون. ئەو کتێبە گێڕانەوەی ڕووداوێکی سیاسییە کەلەماوەی نێوان ساڵانی 1975 تاکو 1979ڕوویداوە.

کارەکتەری سەرەکی و گێڕەرەوەی هەمووشتزانی نێو دەقەکە،کەوەك وتمان خودی نووسەری کتێبەکەیە، دوای ئەوەی کۆتایی بە شۆڕشی ئەیلول دێت، دەگەڕێتەوە لە کێڵگەی پەلەوەری هەولێر دەبێتە فەرمانبەر.لە ژێرەوەش بە نهێنی پەیوەندی بە ئەڵقەی ڕێکخستنە نهێنییەکانی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانەوە هەیە و بە ئامانجی هەوڵدان بۆ دروستکردنی شانەی نهێنی وهەوڵدان بۆ یارمەتیدانی دەستپێکردنەوەی شۆڕشی نوێ بەڕابەرایەتی یەکێتی نیشتمانی.کارەکتەری ڕووداوەکان،

گەرچی لە بنەماڵەیەکی ئایینی و تاڕادەیەك هەبوو دایە،کە ئەوانیش لەدڵی کاریتان دادەنیشن، بەڵام بۆ خۆی کەسێکی چەپ و ڕادیکاڵە و بڕوای بە خەباتی یەکسانیو سۆسیالیزمی هەیە.

ئەولە دەرەوەی هەموو ئەو نۆرمە کۆمەڵایەتییانەدایە،کەلەگوندەکەی ئەوان و کەسوکارەکەی دانە. بۆنموونە: لە دیالۆگێکدا، مامی بەتوندی ڕەخنەی ئەوەی لێدەگرێت، کە دوای تەواوکردنی خوێندن چی داوە لە شۆڕش و سیاسەت و ڕێکخستنی نهێنی. پێی دەڵێت: بە ژیانێکی سەخت گەورەن کردی، بۆ ئەوەی خوێندن تەواو بکەی، کەچی ئێستا خەریکی سیاسەتی.بێگومان مەرج نییە ئەو هەڵوێستەی مامی کارەکتەرەکە، لەبڕوانەبوون بە شۆڕشی کورد و مافەکانی نەبێت. بەڵکولەسۆنگەی ئەوەیە،کەڕەنگە ماهیەتی ڕاستەقینەی بەعسی ناسیبێت کەچ دڕندەیەکە. بۆیە لە پێناو پاراستنی گیانی برازاکەی ئەو هەڵوێستە دەردەبڕێت.

بێگومان کارەکتەری سەرەکی نێو کتێبەکە، دوای ئەوەی بە نهێنی لە ئەقەی ڕێکخستنەکانی کۆمەڵەیە، هاوکات پەیوەندی لەگەڵ چەندین کەسی تریش هەیە، کە ئەندامی هەمانشانەی نهێنین. بەوشێوەیە بەردەوام دەبێت و لە هەندێ کاتدا، لە ماڵی کەمالی برای دەبێت. چونکە کەسوکارەکەی لە گوندن. دواجار خانووێکی کۆنی شێوە کەلاوە، لە گەڕەکی کوڕان دەگرێت، بەمەبەستی خۆپاراستو ئاگاداربوون، لەهەر جموجۆڵێکی ڕژێم.بۆماوەیەکی زۆر بەوشێوەیە ژیانی دەگوزەرێنێت. واتە بەپەنهانی لە نێو شاردا دەمێنێتەوە. تادواجار لە ڕۆژێکییاندا، دەزگا داپڵۆسێنەرەکانی ڕژێم بەدوایدا دەنێرن، گوایە هەندێك کاری تایبەتی و فەرمانگەیان پێیە. بەلاچم ئەو دەزانێت ئەو چاودێری و یەدواداچوونەی لەلایەن دامو دەزگاکانی حکومەت پەیوەندی بە چییەوە هەیە، بۆیە لە دەرفەتێکدا خۆی وندەکات و سەردانی شاری کەرکوك دەکات بۆلای ئازاد هەورامی و هەندێك جاریش سەردانی سلێمانی دەکات بۆ ماڵی عوسمانی نانەوا، کە هەموویان لە ڕێکخستنە نهێنییەکانی کۆمەڵەن.

تا دواجار لەگەڵ کەسێکی تر بەناوی ئاوات، بەنهێنی و بەڕێگای یاساغ و لە ڕێی پێنجوێنەوە دەچێتە ئێران. بەمەبەستی پاراستنی ژیانی خۆی. بەڵام بەداخەوە ئێرانیش دوور لە هەموو بنەمایەکی مرۆیی لەوکات و لە سەردەمی شاو بەهۆی ڕێکەوتننامەی لەگەڵ عێراقدا، لە کاتژمێر شەشی ئێوارەی ڕۆژی 31-12-1975ڕادەستی حکومەتی بەعسییان دەکاتەوەو بەم جۆرە خاڵە شەهاب و بەشێکییان لە سێدارەدەدرێن و نووسەری کتێبەکەو چەند سەرکردەیەکی تریش بە

زیندانی هەتا هەتایی حوکم دەدرێن، تا دواجار بە لێبووردنی گشتی دوای چوارساڵ مانەوە لە زیندانی ئەبوغرێب، ئازاد دەکرێن.ئیدی لەوێوە ڕووداوەکانی نێو کتێبەکە کۆتایی دێن. ئەم کتێبە یتر کتێبێکی سیاسی و مێژووسسە لەوەی ئەدەبی بێت. زمانی نووسینی دەقەکە وێڕای ئەوەی لە هەندێ شوێندا، جۆرێك لە ئستاتیکای گێڕانەوەی تیایە، بەڵام زمانێکی واقیعییە و گێڕانەوەی ڕووداوکانە وەك خۆی.

تەنانەت بەناوهێنانی کارەکتەرەکانی دیکەش بەناوی ڕاستە قینەی خۆیان لەکتێبەکەدا بوونیان هەیە. ئەم کتێبە بەبڕوای من دەچێتە خانەی تۆمارکردن و گێڕانەوەی برەوەری نووسەری کتێبەکە لە بەرگێکی مێژووییدا. ئەگەرچی نووسەرهەوڵیداوە ئەو مۆرکە مێژووییە هێندە زەق نەکاتەوە لە نووسینەکەیدا، وەلێ خوێنەرکاتێ کتێبەکە دەخوێنێتەوە، تەواوهەست بەو زمانە واقیعییەوگێڕانەوە مێژووییە دەکات. بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا لە چەند شوێنێکی کتێبەکە چەندین دەستەواژە و دەربڕینی هونەریانەی جوانم بەرچاو کەوتن، کەنووسەری کتێبەکە جوان وەسفی شتەکانی کردووە. بۆنموونە نووسیویەتی:(ژنی باخەڵ شۆڕی دزەییان_شاڵێکی شینکی زاخۆیی_کڵاشێکی پەڕۆی هەورامی_چایەکی دیشلەمەی زەردی تەواو ئێرانی).بەڵام لەهەندێ شوێنی کتێبەکەشدا، نووسەر بەبێ ئەوەی درکی پێ بکات کەوتۆتە هەڵە. کەلە خوارەوە ئاماژەیان پێدەدەین:

یەکەم:_لەلاپەڕە(51)دا نووسەر نووسیویەتی:(پاسەکە بۆ ماوەی چل چرکە کۆڵان و شەقامی گەرەکەکانی هەولێری بەدوای فەرمانبەراندا تەی دەکرد). بێگومان دەبێ چل خولەك بێت، نەك چل چرکە کەبەشی هیچ ناکات.

دووەم:_لەهەمان لاپەڕەدا نووسەر نووسیویەتی:(جنێوێکیان ڕادەوەشاند).جوێن دەدرێت، نەك ڕاوەشاندن..

سێیەم:_لەلاپەڕە(110)دانووسەر نووسیویەتی:(لەگوێ کەمترم پێ نەوتراوە). بەڵام لەگوێ کاڵترە نەك کەمتر.

چوارەم:_لەلاپەڕە(116)دا نووسیویەتی:(ئوتومبێلە دووتەنیەکەی کۆڵگە).نازانم ئەو کاتیش بەو شێوە ئوتومبێلانە وتراوە دووتەنی یاخودنا؟.

پێنجەم:_ لەلاپەڕە(145)دا نووسیویەتی:(بەناچاری چووە ژووری قەلەندەرخانەکەی لەگەرەکی کوران). کەچی پێشتر لەلاپەڕە(61)دا نووسیویەتی(بەتەواوی لێیان دابڕاو سەری بەو ژوورەدا نەکردەوە کاتێ زانی خاوەنی ماڵەکە نەخۆشی سیلی هەیە!!).

شەشەم:_ لەلاپەڕە(184)دا نووسیویەتی:(دەیان وشەوڕستە لە ناخییان پەنگی خواردۆتەوە). بەڵام شیاوتر دەبوو لەبری ناخ، مێشك و هزری نووسیبا.

هەفتەم:_لەلاپەڕە(192)نووسیویەتی:(مردنێکی محقق). ئایا ئەم وشەیە هیچ جوانی و چێژێکی تێدایە بۆ خوێنەر؟ دەبوو نووسیبای(مسۆگەر).

هەشتەم:_لەلاپەڕە(200)دا نووسەر نووسیویەتی:(ماڵەکەیان لە سەر پانتایەکی سەدوبیست مەتری دروستکرابوو،کەچی لەلاپەڕە201دا ئەمجارەیان دەڵێ: سەدوپەنجا مەتر..

نۆیەم:-لەلاپەڕە(215)دا نووسیویەتی:(سەرمەد کەسایەتییەکی سیاسی و ڕۆژنامەنووس بوو.بەڵام نەیتوانیبوو لەدەسەڵاتی خێزانەکەیان بێتە دەرەوە!). ئەگەر بەو پێوەرە بێت دەبێ کەسایەتییەکی بیر داخراو بێت نەك سیاسی. چونکە کەسانی ڕۆشنبیرو بیرکراوە، هەمیشە هەوڵ یاخیبوون و شکاندنی تابوتە ئایینی و کۆمەڵایەتییەکان دەدەن.

دەیەم:_لەلاپەڕە(223) ئەگەرچی نووسەر باس لەقۆناغێکی دیاریکراوو ڕووداوێکی مێژوویی و سیاسی دەکات کەلەکۆتایی ساڵی 1975 ڕوویداوە. بەڵام نووسەر بەبێ ئەوەی هەستی پێ بکات لەبەشێکی کتێبەکەیدا، باسی گەلێك پرس و بابەتی سیاسی و مەزهەبی دەکات کەهی ئێستانە. وەك لەولاپەڕەیەی ئاماژەمان پێداوە.

یانزەم:لەلاپەڕە(235)دا نووسیویەتی:(ماوەی دە چرکەیەك ئەو ماڵەبووە سەهۆڵبەندان). سەیر لەوە دایە ئەو کتێبە جگە لە نووسەر، چەند کەسێکیش پێداچوونەوەیان بۆ کردووە،بەڵام درکییان بەو هەڵانە نەکردووە..

لەلایەکی ترەوە، زمانی نووسینی ئەوکتێبە وێرای ئەوەی زمانێکی واقیعییە، هاوکات جۆرێك لە تێکهەڵکێشی بابەتی دیکە و درێژدادڕیم لە کتێبەکە کەوتە بەرچاوکە هیچ پەیوەندییان بەو ڕووداوە نییە. لەکاتێکدانووسەردەیتوانی لەبری ئەم درێژدادڕییە،بەزمانێکی پوخت و چڕ ڕووداوەکەی باس بکردایە.بێگومان ئەوکات ناوەڕۆکی کتێبەکە جوانترو پوختردەبوو.

پەراوێز/ ناوی کتێب(کاژێر شەشی ئێوارە) نووسینی(ئەرسەلان بایز).
چاپ یەکەم-2016بڵاوکراوەی ناوەندی ئاوێر…

*ئەم بابەتە لە پاشکۆی کلتووری(سێبەرو سایەی) ڕۆژنامەی کوردستانی نوێی ژمارە 7530 ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتی 3-4-2018بڵاوکراوەتەوە….